EESTI SPORDIAJALOO SELTSI
TEATAJA
NR 116
DETSEMBER 2025

LÄHEMAD ÜRITUSED

Neljapäeval, 8. jaanuaril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis (Tartu, Rüütli tn 15) tuleb jutuks Viljandi sport ning suusatreenerite Heino ja Urve Bergmani tegevus seal suusaspordi arendamisel.

Esmaspäeval, 19. jaanuaril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis (Raua tn 1) on külas Kalevi suursõidu ajaloost pajatava raamatu „Suursõit“ autor **Kaire-Külli Vaatmann** ja kirjastuse Helios esindaja **Raili Mikk**.

Neljapäeval, 5. veebruaril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis toob kuulajateni oma spordimeenutusi suusatreenerite Abelite üks edukamaid õpilasi **Maret Sildala** (Ratt).

Esmaspäeval, 16. veebruaril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis on oodata rahva ette põnevat esinejat.

Neljapäeval, 5. märtsil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis jagab oma muljeid Milano Cortina taliolümpiamängudelt spordiajakirjanik **Johannes Vedru**.

Esmaspäeval, 16. märtsil kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis on kohtumine huvitava inimesega.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne**. Täpsemat infot ürituste kohta võib leida ka Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt –** *www.esas.ee* **või ESOMi kodulehelt –** *www.spordimuuseum.ee*

KROONIKA

BALTI JALGPALLIKARIKAD

Balti turniire jalgpallis hakati korraldama 1928. aastast algselt Eesti, Läti ja Leedu meeste koondiste vahel. 1996. aastast lisandusid Baltikumi parima selgitamisse naiskonnad. Viimase kümnekonna aasta jooksul on turniiride taset rikastamas käinud Põhjamaadest Fääri saarte nais- ja meeskond ning Soome ja Islandi meeste koondised.

Kui Eesti jalgpallinaised on suutnud võistluse võita 12 korda, siis meie mehed on võidukad olnud ainult 5 korral, millega jäädakse selgelt alla nii Lätile kui ka Leedule. Kuid viimasel, 2024. aastal toimunud Balti turniiril sai Eesti esmakordselt korraga kummagi trofee valdajaks ja võidukarika tõstsid pea kohale nii meie naised *(pildil karikas vasakul)* kui ka mehed *(karikas paremal)* ja neid sai oktoobri- ja novembrikuul uudistada Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi fuajees ning edasi on mõnda aega vaadata juba Tallinnas Jalgpallimuuseumis.

SUUSAJUTUD MARGO PULLESEGA

Jaanus Pulles

2. oktoobril oli ESAS seltsipäeva vestlusringis Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis suusamees ja määrdemeister Margo Pulles *(jutuhoos pildil lk 3)*. Laskem tal endal rääkida oma elu- ja sporditeest:

Kõik saab alguse ikka lapsepõlvest. Olen sündinud Tartus, lihtsas perekonnas. Mul on kaks aastat vanem vend Jaanus, kellega kõik koolivaheajad ja suved veetsime ema lapsepõlvekodus, maal vanavanemate juures Põlvamaal, Kiidjärvel. Vanaisa oli ametilt metsavaht, kes õpetas meile igasuguseid elutarkusi. Ju siis aktiivsest maaelust sai omaseks, et peab kogu aeg aktiivselt

liikumisega tegelema. Ujumine või jooks ja mitmesugused pallimängud, kõik tegevused oli ju igapäevategevuste lahutamatud osad. Kui tahtmist oli, siis ka tegid. Ju oli meile ka ikka mingi spordisuunaline pisik antud!

Kuna meil on neli aastaaega, siis said kõikvõimalikud alad ka läbi proovitud. Aga talvest jäi sisse kõige mõnusam mulje kui saad ikka mäest alla lasta. See oli põnev. Olin ilmselt alles lauakõrgune kui esimesi suuskadel mäestlaskumisi mäletan. Ahja jõe ürgoru metsas, võsast puhastatud kaldapealselt alla kihutades võttis ikka vahva hoo sisse. Talvemenu ikka köitis.

Onu Aavo oli samuti aktiivne poiste utsitaja: innustas poisse omavahel ümber karjakopli jooksus pidevalt konkureerima ja ise võttis kellalt aega, seega tegime võidu. Suvistel nädalalõppudel tulid ema-isa samuti Tartust maale. Siis sai koos palli taotud. Lapsepõlves sai kogu aeg sai midagi tehtud.

Talulähedastele heinamaadelt kuivatatud heina küüni tassimine toimus käsitsi, kannipuudega. Selleks tehti sellised heinakuhjakesed ja seejärel suruti kaks pikka toigast kuhja alla ning nagu kanderaamiga tassiti heinahunnik talveks küüni. Ja vahet ei olnud, kas vennas ees ja mina taga või vastupidi, nii tassisime kogu talulähedase heina kokku.

Esimesest kuni 11. klassini käisin koolis Tartus, Lina tänaval ehk siis Tartu VII keskkoolis. 1974. aastal, kooli I klassi minnes, sai kool just saja-aastaseks. Esimene spordidiplom on mul sellest aastast siiamaani alles, vist oli palliviskamise eest. Diplom oli uhke, väga hästi disainitud, pühendatud kooli 100. aastapäevale ja siis minu nimi ja mille eest antud. Algklassidest mäletan, et minu klass käis esimesest kuni neljanda klassini koolis õhtupoole. Ilmselt oli õpilasi sedavõrd palju, et koolis käidi kahes vahetuses. Koolipäev algas kell kaksteist või kell üks pealelõunal. Hakkasin ujumas käima Tartu Õlletehase kõrval asuvas Dünamo basseinis. Käisin seal igal hommikul enne kooli. See võimalus oli õhtupoolsest kooliskäimisest ainuke pluss. Pärast õhtupoolset koolipäeva jäi päev ikka väga lühikeseks.

Kooliajal, nooruspõlves sai kogu aja joostud ja möllatud. Koolispordiga aktiivne tegelemine tuli täiesti loomulikult tänu minu kooliaegsetele kehalise kasvatuse õpetajatele. Suurim tänu ja tunnustus neile. Eriti on meeles Erene ja Hans Puki pühendumus ja fanaatiline panustamine kooli spordielu eestvedamisse ja arendamisse. Julgen arvata, et ka osadel tänastel koolidel ei ole selliseid sportimisvõimalusi nagu õpetajad Pukid olid loonud: tühjaks jäänud ruum

korrastati jõusaaliks, talvel valati igahommikuste kastmistega hokistaadion, koolil oli oma kergejõustikuplats korrastatud jooksuringi ja muu vajalikuga.

Ei mäletagi, kas ma viskasin palli või jooksin selliselt, et pidin jälle kooli esindama. Tulemused ei olnud kiita, aga järelikult olin seal eesotsas, et järjepidevalt tuli kooli poolt kutsed, et mine sinna ja veel sinna kooli esindama.

Koolikord nägi põhikoolis ette, et kui spordilaagritesse tahad minna, siis pidid iga aineõpetaja käest loa saama. Ja alles seejärel oli õigus minna klassijuhataja juurde lõplikku kinnitust ja luba saama. Keskkooli ajaks olin juba nii hea ja usaldusväärne, et ma ei pidanud enam mitte midagi küsima – kui mind koolis ei ole, siis mind ei ole, tulen laagritest ja vastan vajaliku järgi. Kooliga mul eriti probleeme ei olnud. Keskkooliajast meenub veel, et olid üleliidulised noorte mängud. See oli isegi vabariiklikult nii tähtis asi, et lausa Tallinnast küsiti mulle koolieksamite ajaks vabastus ja eriluba eksamid hiljem personaalselt järgi teha.

Mäletan, et meil oli juba lapsepõlvest suuskade vastu selge austus, mitte aukartus. Teadmine, et suuski tuleb hoida ja hooldada. Tihtilugu juhtus, et mägedest alla lastes suusaninad murdusid. Maal, Kiidjärvel olles aitasid vanaisa ja onu siis õhukese, ilmselt kilukarbiplekiga ja väikeste naeltega suusaninad jälle suusa külge kinnitada, et järgmisel päeval saaksid suusasõidud Ahja jõe kaldapealsel jätkuda.

Minu esimesed suusad olid ikka puusuusad. Noorteklassis, suusatrenni poisina, anti treener Vaino Hussari poolt Tartu I Keskkooli siseõue keldrinurga suusabaasist mulle juba personaalsed suusad. Algul olid ikka puusuusad, Selle ühe suusapaariga siis treenisid ja ka võistlesid. Igapäevane suusahooldus ja määrimine oli samuti sinu enda teha. Kui pikkuselt kasvasid, siis vahetati suusapaar treeneri poolt välja sobiva vastu. Mul on puusuuskadega hästi meeles üks seik, kus viisin oma uue suusapaari koju. Eks me vend Jaanusega kogu aeg uurisime, et mida teised teevad ja kuidas suuski libedamaks saab. Kodus niisutasime suusapõhja märjaks ja panime radiaatori ette kuivama. Kuivades tõusid puupõhjast imepeened pinnud põhjast eemale ning need sai peene liivapaberiga maha lihvida. Nii tegime üsna mitu korda enne kui suusapõhi esimest korda tõrvakihi peale sai. Hilisemalt, kogemuse tõustes sai puusuusale juba külma ilma libisemismääret alla kuumutatud ja seejärel maha kaabitud. Roheline Temp määre kraadidele -10…-30 oli just sobiv määre. Selliselt töödelduna sai puusuusapõhi libe ja vetthülgav. Mäletan veel puusuuskade ajastust, et käisime apteegist ostmas tehnilist parafiini. Hõõrusime seda puusuusa libisemispindadele, mitte keskossa pidamisalale. Ema käest sai palutud katkiläinud sukkpükse ja ümber suusakorgi panduna, poorse kangaga sai lihvitud suusaotstes parafiin õhukeseks ja peegelsiledaks-libedaks.

Taas kummardus ja tänusõnad legendaarsetele treeneritele Herbert Abelile ja Vaino Hussarile. Kui palju oli lapsi ja kui pikad olid suusamäärimise järjekorrad, kus nad bensiinilambiga lume sees suuskadele õiget määret alla panid. Imetlusväärne kuidas nad üldse jõudsid. Minugi käed on suusamäärimisel oma sada korda ära külmunud.

Suusatamine oli koolnoorte hulgas sedavõrd populaarne spordiala, et sügisel kui Kääriku lähistel Abelite rajatud metsaringil toimus traditsiooniline „Ruusa jooks“ sõideti kokku üle Eesti. Osavõtjaid oli sedavõrd palju, et noorte-klassides toimusid stardid paarisstartidena ja väga väikeste stardiintervallidega. Sama aktiivne osavõtt oli ka talvistel vabariiklikel suusavõistlustel. Mitme-päevaste võistluste ajal elasime-magasime koolivõimlates ja -klassides.

Olen eluaeg olnud Eesti spordiühingu Kalev liige. Kuigi ise õppisin VII keskkoolis, siis suusatrenni käisin I keskkooli suusabaasi Vaino Hussari juurde, kes oli sellel ajal seal koolis ka kehalise kasvatuse õpetaja. Mai Luik oli Tartu Kalevi spordikooli juht ja mäletamist mööda ta kutsus Arno Säksi Otepää TSIKi treeneri kohalt Tartu Kalevi suusatreeneriks. Talle anti kasutada Kalevis ruumid aadressil Magasini 3/5 suusabaasi rajamiseks. Treener Arno Säks kohandaski suusabaasiks eraldi ruumi esimesel korrusel. Oma kätega ehitas seal kõik vajaliku. Arno Säksist sai ka minu treener.

Tartu suusatamise noortesport elas sellel ajal väga vilgast elu. Sellel ajal toimetasid ju väga aktiivselt ka staartreenerid Erna ja Herbert Abel oma supilinna kodus, mis oli samas kohandatud ka suusatreeningute baasiks. Abelite juures treenisid peamiselt tüdrukud. Samal ajal töötas Kalevi noortetreenerina ka Rein Lellep, kelle juures treenisid minust vanemad poisid, ka minu vend Jaanus. Laagrid olid meil tavaliselt ikka ühes paigas, Madsa spordibaasis, Veski baasis, Lüllemäel ja ka Käärikul. Meie, kalevlaste põhiliseks treeningkeskuseks kujunes Kääriku spordibaas (pildil noorsuusatajana treenimas Käärikul). Noorteklassi aastatel võeti talvisel koolivaheajal laagrisse kaasa kõik suusatrennis käijad. Enne aastavahetust toimus nn. kontrollvõistlus ja sportlikult edu-kamad ehk Tartu linna esindus vabariiklikeks võistlusteks sai tulla laagrisse tagasi ka pärast aasta-vahetust. Aastavahetuseks toodi kõik lapsed bussidega oma Tartu kodudesse ja uuel aastal siis Käärikule tagasi.

Minu treeneriteks on olnud Vaino Hussar, Arno Säks ja siis tuli Tõnu Kinks. Kooliajast mäletan, et igal aastal kutsuti mind Otepää suusakooli, et tule TSIKi, tule TSIKi. Minu eelistus oli, et ma tahan oma Tartu koolis käia ja kooli kõrvalt teen suusatamist. Ma saan hakkama. Mul on samamoodi laagrid ja muu vajalik. Aga siis tekkis oluline erinevus varustuses. TSIKi õpilased said omale Jugoslaavia plastiksuusad Elan. Ja need konkurendid, kellega olid juba võrdselt võistelnud, libisesid eest ära. Jälle uus mõtteaine!

Minu esimene Maratonisõit toimus päris noorena, arvan, et 14-aastasena (noor suuskur jõudis ajalehe Edasi veerule). Oli vist 1981. aasta Tartu Maraton. Tõsiasi, et kodust ema-isa osalemisluba ei olnud piisav, sa pidid ikka arstliku loa saama. Mäletan, et külm ilm oli, villased sokid olid saapa peale tõmmatud. Aasta varem, 1980. aasta maratonil, kui minu vennas Jaanus sõitis oma esimese Tartu Maratoni finišiga Tartu Tamme staadionil, kippusin juba osalema. Sellel aastal mind veel ei lubatud maratonile – liialt väike alles, ei lähe kuhugi! Vend Jaanus meenutas oma esimest Tartu Maratonil osalemist, et kui ta väikese blufi abiga lubati esimest korda 15-aastaselt Tartu maratoni sõitma, oli see suure unistuse täitumine. Jaanusele oli trennist eraldatud elu esimesed Visu plastiksuusad. Samal päeval, kui toimus Tartu maraton, oli ka B-klassi Eesti meistri-võistlused ja meie grupi noored kamraadid Silver Saarniit ja Kaido Sonn Tartu VII Keskkoolist läksid Eesti tiitlivõistlustele tiitlit võtma. Jaanusel vahet ei olnud, millise suusaga Tartu Maratoni sõitma minna. Andis oma plastiksuusad noortele suusasõpradele ja sõitis puusuusaga sulailmas Tartu Maraton läbi, mis sulalumel puusuusaga kujunes talle päris tõsiseks katsumuseks.

Tartu 7. keskkooli 7. klassi poiss Margo Pulles, üks 2400 maratonilõpetajast.

1985 lõpetasin Tartu VII Keskkooli ja sügisel võeti kohe sõjaväkke. Pidin saama spordiroodu. Pika ootamise järel ja koduste niiditõmbajate, treenerite panustamise tulemusena sain lõpuks Riia spordiroodu. See kõik oli võtnud juba ca kaheksa kuud aega. Aga ma ei jätnud jonni, ikka jätkasin suusatamist. Armee-teenistuse ajal oli kohustuseks üleliidulistel võistlustel ka oma Baltikumi sõjaväe-piirkonda esindada. Esindasin sedavõrd hästi, et mind kaubeldi veel üheks talveks armeed võistlustel esindama. Maksti palka ja lasti treenida. Mulle sobis. Kokku olin sõjaväeteenistuses ligi kolm aastat. Võitluskeskusteks põhiliselt Leningradi juures Kavgolovo ja Karpaadid. Hilisemal ajal sai Kavgolovos isegi maailma-karika etapil osaletud.

Kui nüüd olnud aegu tagantjärgi meenutada, siis tuleb tõdeda, et spordi tegemise tingimused nõukogude süsteemis olid lausa viis pluss tasemel: lisaks tasuta toidule ja majutusele oli laagrites tavaliselt ka oma arst kohal. Laagritevälisel ajal said regulaarselt toidutalonge, millega seoses ka üks seik Eesti koondise päevilt. Suveperioodiks anti terve ports toidutalonge söömiseks Tartu parimates söögikohtades: söökla Võit ja selle legendaarne pukibaar, restoranid Kaunas, Tarvas ja Volga. Palka ma tol ajal ei saanud, aga saadud toidutalongide eest sain isegi oma ema ja isa mõnikord viia restorani sööma.

Armeeteenistusejärgselt läks suusasport tõsisemalt edasi. Sain juba Eesti Kalevi koondisse, treener Tõnu Kinksi treeningugruppi. Ja peale sõjaväge hakati nagu tõsisemalt sporditegemist eesmärgistama: sinu enda valik oli, et kas sa tahad teha või ei taha. Minul sellist küsimust ei tekkinud, mina tahtsin kogu aeg panna täiega. Mulle meeldis suusatada ja see vajalik varustusega nikerdamine selle juures samuti.

Spordile pühendumisega oli kõik selge, aga taskuraha ei olnud. Kodust toetati vanemate poolt vastavalt võimalustele ja tuli ise leida võimalusi. Vennasel olid sidemed Tartu maakonnas Sootaga sovhoosis ja me saime tüki põllulapist hooldada. Taimede istutus ja sügisene kokkuost oli sovhoosi poolt korraldatud. Hooldatavat söödapeeti oli meil kummalgi kuus ca 400 meetrit pikkust vagu. Sellest piisas. Hästi kõblatud ja hooldatud peet kasvas kenasti ning teenisime ka kena kopika. Tolle aja kohta väga innovaatiline lähenemine ja aus kaup.

Treener Tõnu Kinks korraldas oma sõprade abil meile füüsiliselt välja-kutsuvaid tööotsi – laagrite vaheaegadel panime betooni Tartu KEK-is. Teenitud rahaga arendasid jälle oma suusavarustust.

Spordiühingust Kalev saime oma varustuse sellisena, mis oli Nõukogude Liidus kättesaadav. Spordiühinguga Jõud seotud ettevõtted olid aga partertehin-gutes juba Soomega ja sealt saadi maailma tipptasemel varustust. Varustusest, eriti suuskadest tekkinud vahe oli kohutavalt suur. Seda just plastiksuuskade kasutuselevõtu algusaegadel. Jõudi sportlased said võistlustel seeläbi tohutu edumaa, mis tuli meil konkurentsis püsimiseks tasa sõita. Meil tuleb tänada Kaia Parvet, kes oma laskesuusatamise maailmameistritiitlitega sõitis Pärnu suusa-vabriku Visu suusad üldtuntuks. Venemaal, Murmanskis kevadeti toimuvatel Põhja Mängudel olid Visu suusad kõva valuuta. Ajapikku saime seeläbi ka meie oma varustuse Põhja Mängude isetekkelise turumajanduse kaudu kaasajastatud. Seal said kõik oma sõidetud, vana varustuse ära müüa ja ka uut varustust osta.

Sõber Urmas Välbe käest palusin abi, et ta küsiks mulle suusad Venemaa koondislase Jelena Trubitsina käest. Ma isegi ei mäleta, kuidas me Urmasega sellise kontakti saime. Tema oli Tallinna Dünamo ja mina Tartu Kalevi liige. Spordielu toimus meil täiesti eraldi. Ilmselt olime mingites laagrites koos. Või olime võistluste lõpuprotokollides ühe pulga peal. Kuidagi tekkis meie vahel hea klapp. Raha juba oli, aga väga head suuska osta ei olnud võimalik. Siis ma palusin, et ole hea, Urmas, küsi Jelena käest, äkki ta müüks ühe paari suuski mulle ära. Ja Jelena andis mulle suusad. Mitte ei müünud, vaid andis! Kuna ma olen Urmase sõber. Jelena oli tipptasemel suusavabriku Fischer üks esindussõitjatest.

Selle suusapaariga juhtus veel üks huvitav lugu. Minu treener Tõnu Kinks oli enda hoole alla võtnud ka invasportlase Vilma Nugis treenimise murdmaa-suusatamises. Tulid Lillehammeri 1994. aasta taliolümpiamängud ja Vilma Nugis esindas Eestit paralümpiamängudel murdmaasuusatamises. Tõnu Kinks, nähes minu uhket suusapaari, palus seda suusapaari paralümpiamängudel Vilmale kasutamiseks. Mina kostsin, et muidugi annan, olümpiamängud ikkagi. Ja lisasin veel juurde, et kui Vilma tuleb olümpiamedalile, saab suusad endale. Jõudis see

päev kätte ja Vilma Nugis tuligi Lillehammeris pronksile vabatehnikas 5 km murdmaasuusatamises! Vilma Nugis teenis ka järgmistel paratalimängudel osalemisõiguse. Ja jälle tuleb Tõnu Kinkis minu juurde küsimusega, et kas Vilmale head suusapaari saaksin anda. Seekord oli minu vastuseks, et suusad saab ikka, kuid olenemata tulemusest, suusapaari enam endale ei saa.

Üks suusaseik on veel väga hästi meeles seoses Urmas Välbega, kes kuulus siis juba liidu järelkasvu koondisse. Käärikul toimusid Eesti meistrivõistlused (1990), mis olid ka Eesti koondise katsevõistlusteks. Oluline võistlus ja kus osales ka Urmas. Kuna mul ei olnud suusapaari, millega starti minna, siis helistan Urmasele, et sa valmistad ette nagunii mitu suusapaari, kas ma võiksin saada võistlemiseks selle paari, mis sinust vabaks jääb? Urmas ei olnud kitsi! Kehvade lumeolude tõttu toimus start kõrgemal, enne Harimäge, Partsu mäe all. Kõik kokku lepitud, lähen hommikul võistluspaika, suusad anti kätte ja võistlus võis alata. Tulemus: Eesti meistriks tuli Margo Pulles (pildil vasakul, autasustamisel koos venna Jaanusega), Urmaselt laenatud suuskadega. Vend Jaanus võitis hõbemedali, mida jagas sama aja saanud Urmas Välbega.

Üldse olen tulnud Eesti meistriks kõikidel suusadistantsidel, välja arvatud 30 km. Korduvalt olen tulnud ka teatesõidu meeskonnaga Eesti meistriks. Olen Tartu Maratoni võitja 1991. aastast (lk 9 finišijärgsel fotol koos Jelena Välbelt saadud suuskadega).

Kui saabus Eesti iseseisvus, lagunes kõik laiali. Lagunes seni hästitoiminud spordisüsteem ja ka riiklike spordikoolide võrk. Edaspidi Otepääl elades minul vahet ei olnud, kas ma lähen treeningule õuest vasakule või

paremale. Anna ainult tuld, nii palju kui jalad kannatavad. Ka suusarollerite rajad ning talvised suusarajad olid kõik tasuta kasutada.

Mõtlesime, et peaks midagi muutma, et hakkaks pikamaasuusatamist tegema. Kaks hooaega tuuritasime mööda maailma, Worldloppeti pikamaasuusatamise sarjas. Vennas juba oli selleks ajaks tippsuusatamise mõistes suusad varna pannud ja panustas meie suusatamisvõimalusse rahastamise kindlustamisega. Sellel ajal hakati juba ka Soomes esimese lume laagrites käima. Ma sain isiklikuks sponsoriks Tartu õmblusvabriku Sangar ja see toetus andis väga korraliku võimaluse treenimiseks. Sain minna lausa Kesk-Euroopa mäestikulaagrisse. Sain treenimisest sellise tuhina peale, et olin sügiseks väga heas vormis. Olin Euroopas edukas ka suusarolleritel jne. Füüsiliselt tundsin, et miski ei takista mind. Saaks ainult panna ja panna. Kahjuks lõppes see väga kurvalt: kogu baas kadus, mis ma järjekindlalt kuude kaupa treenides olin tippujõudmiseks ladunud – ühel momendil käis organismis krõks ja ma sõitsin nagu liftiga sügavale maa alla. Olin olnud sportlikult väga hea ja äkki olin madalam kui muru. Olin nii kehvas seisus, et hommikul tõustes olin näost punane, pulss peksis ja pidin uuesti voodisse heitma. Sellises seisus jäigi terve hooaeg vahele. Põhjuseks ilmne ületreening.

Kõik sai spordi ajal läbi kogetud. Olen oma lastele suusatamisõpetuses edasi andnud teadmise, et treenides usalda oma sisetunnet. Et sellist karmi ületreeningut ei korduks oma lastega. Olin ju Otepäält leidnud omale naise. Esimene omavaheline kohtumine oli meil legendaarses Oti baaris. Hilisem abikaasa õppis sel ajal Tallinnas, Pedas õpetajaks. Aga pärit oli Otepäält ja ühise kodu lõimegi Otepääle. See asjaolu kujunes hiljem minu sporditegemistel väga suureks plussiks. Meil on kolm last ja kõik on seotud suusatamisega.

Siinkohal on paras hetk ära märkida, et EOK tunnustas 2016. aastal Pulleste pere aasta kõige sportlikumaks perekonnaks Valgamaal!

Ületreeningust kosudes läks mul hästi. Olime Eestis kokku pannud Estonian Worldloppet Team´i. Kolmekesi: Jaanus Teppan, Raul Olle ja mina. See oli sellel ajal, kui Tartu maraton püüdis saada Worldloppeti sarja täieõiguslikuks liikmeks – sarjas osalev Eesti meeskond oli heaks visiitkaardiks. Sain maailma pikamaasuusatamise Worldloppeti sarjas osalemiseks valmistudes liituda Soome pundiga

ja sain sõita maratone hooaja algusest peale. Ühel järjekordsel Worldloppeti maratonil oli mulle stardikanga all tähistatud lausa minunimeline stardirada. Mäletan, et Jaanus Teppan oli üsna üllatunud, kui ta samast omanimelist stardirada ei leidnud! Olin ilmselt hetke pingereas Jaanusest eespool.

Kui sain kolmekümneseks, lõpetasin tippspordi. Aeg ja olud muutusid väga kiiresti. Paar aastat sai venna ettevõttes Toidutorn tööd tehtud.

Aastal 2000 oli Jaak Mae ja Andrus Veerpalu sedavõrd kõrgel tasemel, et oli moodustatud püsiv hooldustiim. Hooldetiimi pealiku Are Metsaga suheldes avaldasin soovi liitumiseks. Vastu talve tuligi kõne ja kutse liitumiseks hooldetiimiga. Ülesandeks oli sportlaste suuskade ettevalmistus ja kõige libedama suusamäärde väljatestimine. 2001 Lahtis tuli Andrus juba maailmameistriks ja tipptasemel töö jätkus. Algul toimetasin laskesuusatajate suusapargiga. 2002. aasta olümpiamängudel libisesid laskesuusatajate suusad murdmaameeste omadest paremini ja kevadel võttis Mati Alaver ühendust. Kutsus mind Eesti Suusaliidu murdmaakoondise hooldetiimi. Eesti koondise hooldetiimis toimetasin kokku 11 aastat, so kuni 2011. aastani.

Eesti suusahooldemeeste tiim Faluni MM-il 2005 (vasakult):
Margo Pulles, Magne Myrmo, Urmas Välbe ja Are Mets

Suusahooldetöö sisust niipalju, et mind väga huvitas see, mida ma tegin ja ma tahtsin seda teha. Ja see jäi isegi teistele ka silma. Toon ühe näite: oli libisemisparafiini testimine, meil oli kaheksa paari testimissuuski. Tavapäraseks käitumiseks oli, et iga paar sai erineva parafiini. Panin prooviks mõne testimiskorra ajal suusapaari alla parafiinide segu. See toimis hästi ja suusad said libedad. Kogetud innovatsiooni tulemuslikkust tutvustasime ka määrdefirmale,

kes meilt saadud kogemuse baasil segas teatud ilmastikutingimuste jaoks kokku juba uued tooted – mix-grafiidiga segatud parafiinisegud.

Kõige raskem oli 2009 Tšehhis Libereci MM. Taevast sadas märga lund. Ja ma olin siis Andrus Veerpalu isiklik hooldemees. 15 minutit enne Andruse starti, särgivahetuse ajal vaatab Andrus mulle silma ja küsib minult, et kumma suusapaariga ma lähen, kas määrdega või määrimata suusaga? Määrdega suusk töötas hästi. Määrimata suusk on karestatud keskosaga suusk, kus suusa keskosa alla tekitatakse liivapaberiga väike plastikukaredus, mis toimib teatud oludes nagu hell pidamismääre. Ja Andrus vaatab silma, küsib mu käest, et millega ma lähen? Ma ei tea ja ma ei oska siiamaani seda põhjendada, kuid ulatasin Andrusele NO-WAX ehk määrdeta suusad, mine! Ta ei küsinud ka, et miks just need suusad. Andrus tuli maailmameistriks! Selle minupoolse otsustuse, sõna-kõlksu eest sain kevadel Eesti Kultuurkapitalilt aastapreemia summas 40 000 krooni. Ja selle raha eest ehitasin endale Otepää kodus spetsiaalse suusaruumi. Mu kolm last on kõik ju suusatajad ja igal nädalavahetusel laste suuskade ettevalmistamisel käis suusahooldus elumaja esikus või köögis. Triikrauaga kuumutamine: kõigepealt parafiin, seejärel pulber jne. Ühesõnaga, terve elamine oli kärsatamist täis. Nüüd sain koondada kõik suuskadega seotud tegevused oma suusabaasi. Suusabaasi ehitasin nii hästi, kui oskasin ja see sai sedavõrd hea, et kui ma nüüd töö lõpetan, siis ma ei taha kohe ust pauguga kinni lüüa. Suusaruumis on ka fotod ja muud minu suusaajaloolised esemed, mis kutsuvad esile häid mälestusi ja mõtisklusi. Olümpiamängudest, kus käinud olen, on suusaruumis olemas kõik maskotid. Olen alles hoidnud ka kõikide käidud olümpiamängude paraadvormid. Hea mõnel jahedamal suveõhtul sõpradele peale anda ja ilmselt jätkub siis juttu kauemaks…

2011. aasta sündmuste järgselt tuli meie hooldemeeskonna osade liikmete minek Venemaa hooldetiimi teenistusse. Põhjuseks oli ilmselt ka see, et Jelena Välbe oli värskelt valitud Venemaa suusapresidendiks. Meie jaoks oli see suur muudatus, oleksime nagu väiksest majandist sattunud suurde kolhoosi tööle. Inimesi oli rohkem, vastutust oli rohkem. Mulle anti kohe, juba esimesel aastal, hoolealuseks meessportlaste seas kõige tituleeritum, Maksim Võlegžanin. Meil läks väga hästi. Maksimi varasemad parimad tulemused olid saavutatud ainult vabastiilis. Kogu suusapark sai üle vaadatud ja vastavaks sobitatud. Edaspidised tipptulemused tulid juba klassikalises tehnikas. Ehk siis tehnikas, kus tuleb sõita määritud suuskadega. Lisandunud saavutusteks tuli maailmameistritiitel ja kolme hõbemedali võitmine olümpiamängudelt. Minu vastutada oli ka kogu võistkonna tarbeks parima pidamismäärde testimine kaheksa määrdevariandi hulgast. Venemaa suusakoondise hooldetiimis töötasime kuni Ukraina sõja alguseni 2022.

Kokkuvõttes võib öelda, et ma pean väga tänulik olema, et ma olen saanud olla osaline kuutel olümpiamängudel, kümnel suusaalade maailmameistri-võistlustel. Seda nii Eesti võistkonnaga kui Venemaa koondisega.

Tõsiasi on, et olen saanud suusahoolduse tööga endale ka kutsehaigused. Nimelt käetrauma, et ei jaksanud isegi triikrauda tõsta. Korralik magnet-

resonantsiga ravi aitas ja täna on kõik OK. Teise probleemina kuivatas floor ja muud parafiinid näpuotste naha sedavõrd ära, et näpuotsad hakkasid veritsema. Tuli enne töö algust kõik näpuotsad plaasterdada. Aga oma töö parimal viisil korraldamine mulle meeldib. Asjad peavad ilusad olema.

Imetlusväärne on minu suusaelu ajal olnud ka suusavarustuse areng – lausa revolutsiooniline! Täna saab suusasideme panna suusale peale ca 5 sekundiga. Varem oli selleks vaja suusa sisse keerata-liimida 5 suurt kruvi. Samasugune areng on toimunud suusasaabaste, sidemete ja suuskadega.

Suusatan seniajani ja igal hooajal senikaua kuni Otepääl head, hooldatud kunstlund jätkub.

HANS GROSS 100

3. oktoobril täitus 100 aastat teeneka suusaprofessori Hans Grossi sünnist. Märkimaks Hans Grossi elutööd suusatamise õpetamisel ja arendamisel avati sel puhul tema endiste õpilaste, kolleegide ja kaasteeliste poolt algatatud initsiatiivil Kaarel Zilmeri dirigeerimisel Tehvandi Spordikeskuse suusastaadioni nn suusakuulsuste tunnustustahvlite nõlval mälestustähis, autoriks skulptor Tiiu Kirsipuu.

Mälestustahvlilt eemaldasid katte (vasakult)
Alar Kivil, Jaak Mae, Agnes Levandi ja Jaak Gross

JALGPALLIMUUSEUM AVAS UKSED

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi, Eesti Jalgpalli Liidu ja Sportlandi koostöös valmis A. Le Coq Arenal asuval 170-ruutmeetrisel pinnal elamuslik jalgpallimuuseum, mis avati pidulikult 9. oktoobril *(pildil)* ja külastajaid hakati vastu võtma 11. oktoobrist ehk siis see oli rihitud Eesti ja Itaalia vahelise kohtumise päevale.

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi juhatuse liige Siim Randoja (vasakul) ning Sportland Eesti tegevjuht Remi Aare lõikavad läbi avalinti, tagaplaanil jälgib seda EOK president Kersti Kaljulaid

Uus muuseum *(vt pildid allpool)* jutustab Eesti jalgpallist läbi haruldaste esemete, statistika ja lugude – nii sõnas, pildis kui helis. Vitriinides on vaadata Eesti jalgpallilooga seotud asju, sportlaste varustust, karikaid ja medaleid – iga vitriin jutustab oma loo: Eesti jalgpallitipud, kohtunike lugu, mängureeglid, fännimaailm, rahvusvahelised tähed ja palju muud.

Oluline osa esemeid on muuseumi kogudest, kuid neid on annetanud ja hoiule andnud nii jalgpalli liit, erakogujad kui ka Soome spordimuuseum TAHTO. Lisaks eksponaatide imetlemisele saab osaleda mitmetes interaktiivsetes tegevustes. Jalgpallimuuseum hakkab peagi pakkuma ka erinevaid haridus-programme ja eksklusiivseid A. Le Coq Arena staadionituure.

Jalgpallimuuseum avatud E-R 11-19, L 10-19, P 10-16, täispilet maksab 7, sooduspilet 5 ja perepilet 15 eurot. Rohkem infot muuseumi, piletite, lahti-olekuaegade ja haridusprorammide kohta leiab muuseumi kodulehelt: www.eestijalgpallimuuseum.ee

ESMAKORDNE KOHTUMINE JÄÄHOKIMÄNGIJAGA

Märt Ibrus

Seltsiõhtul Tallinnas 20. oktoobril oli külas endine jäähokimängija Tiit Lambin (s. 1953, *pildil*). Kuna vanemad töötasid tal Tallinna Paberivabrikus ja elati seal lähedal, alustas ta kooliteed 42. Keskkoolis. Juba I klassis õppides käis neil külas tennise-treener Evald Kree, kes kutsus ka huvilisi treeningutele. Spor-dipisikuga nakatunud Tiit alustaski esmalt just selle alaga. Talviti olid tingimused siiski kehvad ja nii leidis ta end ka lauatennist mängimas Rataskae-vu spordihoones. Iga ala köitis. Uisutamas käis ta esmakordselt Herne tänava väljaku-tel vanema venna uiskudega, mis said kummikutele alla pandud.

Kuna pere kolis Nõmmele, asus ta V klassist alates õppima Nõmme X Keskkoolis. Seal läks ta esmalt korvpalli trenni Märt Kermoni käe alla. Kodu lähedal mängiti ka vapralt võrkpalli ja jalgpalli. Kuna Lastestaadionil hakati korraldama Kuldlitri võistlusi, sai ta ka sellest pisiku. Hakkas käima seal Benno Taela käe all nii hoki kui jalgpalli treeningutel. Hokit mängiti tollal Võidu (praegu Vabaduse) väljaku kõrval, kus poisikesed said mäenõlvalt võistlusi tasuta pealt vaadata. Tael eelistas valikul just eesti poisse, suvel niisiis jalgpall, talvel hoki.

Teised treenerid arvasid, et need alad sobivad vaid venelastele. Suur asi oli uute Tšehhi uiskude saamine. Tähtis oli just nende teritamine. Libisevus on hokis väga oluline, erinevad hokikoolkonnad lähtuvad just sellest. Jalgpallis jõudis Lambin noorteklassis ka Eesti koondisesse Eerik Kuuse käe alla.

1971 lõpetas ta keskkooli ja ees ootas sõjavägi. Treener Josep Katsev püüdis teda tutvuste kaudu suunata Kiievi Dünamo meeskonda, kutse aga hilines. Õnneks sattus ta segaduse hetkel Tallinnas radistide koolitusele ning seejärel sügisel Riias peetud noorte hokiturniirile. Seal teda märgati ja kutsuti algul Riia Berzsi, hiljem Dünamo meeskonda. Sulandus hästi süsteemi, õppis ära ka läti keele. Samas peatreener Viktor Tihhonov eelistas kutsuda Riiga mängijaid Venemaalt. Meeskond mängis siis veel I liigas. Lambin aga teenis oma sõjaväe aja miilitsa väeosas ja sai 98 rubla palka. Nii kaks aastat, lisaks preemia 50 rubla võidu puhul. Algul oli ta ründaja, hiljem jätkas siiski kaitsjana. Tihhonov üldiselt hoidis teda. Esimesena algatas ta nelja viisikuga mängimise, et tempot hoida, suund oli üldse füüsilisel mängul. Trennid olid tapvad, võib rääkida lausa Tihhonovi terrorist. Hooaja lõppedes pinge langes ja sisuliselt joodi kogu suvepuhkuse aja. Meeskond jõudis kõrgliigasse ja tõusis kohe esimesel aastal ka kuuendaks.

1974 lõppes Lambinil armeeteenistuse aeg. Tiit soovis Riiast lahkuda, teda kutsuti Voskressenski Himikusse 350-rublasele palgale. Käisid läbirääkimised, ent Tihhonov oli nördinud. Ta fabritseeris Lambinile eluaegse disklaffi.

Aasta oli ta üldse eemal. Siis selgus, et keeld kehtib vaid üleliidulistel võistlustel. Nii hakkas ta kohalikus liigas mängima ja tuli Talleksiga 1978 Eesti meistriks. Samal sügisel peeti Tallinnas turniir, kus osales ka üks Moskva kõrgkooli meeskond. Lambin jäi kellelegi silma, info liikus ja Tihhonov, kes oli nüüd AKSK peatreener, keelas ja korraldas, kutsuski Lambini taas suurde mängu, oma kuulsasse klubisse. Seal sai ta tuttavaks kõigi kuulsate mängijatega, sidemed nendega püsisid veel kaua. Tuli ka 1979 NSVL karikavõitjaks. Samas oli selge, et nii tugevas koosseisus püsida polnud jätkusuutlik. Kiievi Sokol pakkus 400 rublast palka ja parimaid elutingimusi. Ent Tihhonov ütles ei ja saatis ta taas Riiga, mis oli tegelikult tema perekonna elukoht.

Esialgu oli kõik korras, ent 1980. aasta jõuluturniirile Rootsi ta ei pääsenud. KGB pani keelu peale, meeskond kuulus nüüdsest nende süsteemi.

Sellega oli Lambini mängujätkamise soov ammendunud. Tuli koju ja 27-aastaselt oli suure hokiga kõik. Kodus veel mängis aastaid, aga see oli teine tase. Ise leiab mängumees, et oligi hea, et sellises vanuses lõpetas. Paljud vanemad mängijad on jäänud oma eluga hiljem puntrasse, lisaks kõiksugused tervisehädad ja vaevused.

Tiit Lambinil *(pildil lk 7 Rein Järvalt tänuks saadud raamatutega peos)* on üldiselt elus hästi läinud. Ta töötas hiljem firma ABB liinis. Müüs jääseadmeid hallidele üle maailma. Oli edukas kinnisvara äris. Elas aastaid Soomes, on elanud Türgis ja Bali saarel. Sajandi algul oli ka jäähokiliidus asepresident. Paraku on Eesti jäähoki tegemistes pettunud ja eemale jäänud. On tuttav maailma hokiga erinevaid liine pidi, on toimetanud agendina, tunneb sealset siseelu, käib praktiliselt igal aastal suurturniire vaatamas.

Elu on olnud kirev ja nii pole imestada, et selgi pikal kohtumisel pakuti välja idee: see kõik väärib raamatusse kirjapanemist!

ALFRED NEULAND 130

Jaak Valdre

24. oktoobril toimus Valgas Valga Muuseumi projektijuhi Rainer Kuutma eestvedamisel Eesti esimese olümpiavõitja Alfred Neulandi 130. sünniaasta-päevale pühendatud mälestusüritus. Ka allakirjutanu andis oma panuse selle

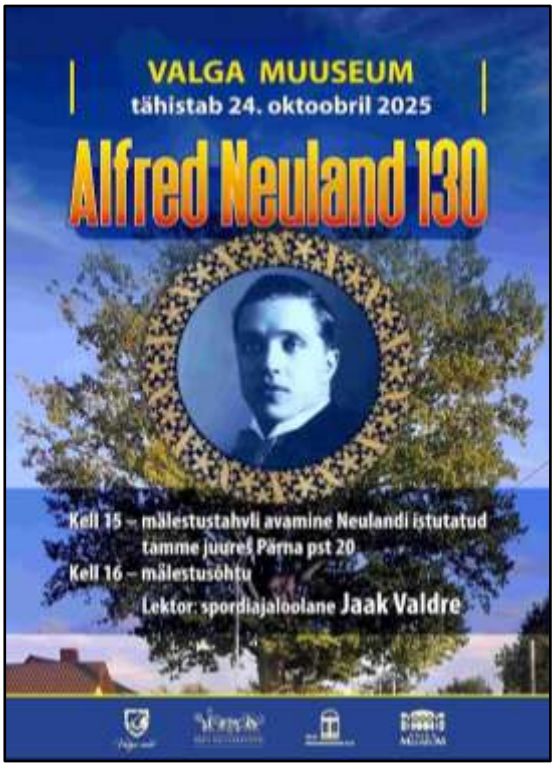

ürituse korraldamisse. Kõigepealt avasime mälestustahvli maja juures, kus Neulandid 1920ndate algul elasid ja kuhu Alfred Neuland istutas oma esimese poja Harry sünni puhul tamme. Kahjuks jäi Harry elu lühikeseks. Ta sündis 22. oktoobril 1922 ning suri 23.12.1942 Venemaal Velikije Luki all lahingus saadud vigastustesse.

Ringhold Neuland on meenutanud oma venda: *„Elasime siis Kuperjanovi tänaval. Isa sai Eesti riigilt sportlike saavutuste eest* (1924. aastal) *punase külgkorviga mootorratta „Indian“. Ükskord tuli ta lõunale ja oli nukra olemisega. Ütles, et ratas ei taha korralikult käia, midagi oleks justkui viga. Harry tõusis vaikselt söögilauast ja läks õue. Natukese aja pärast tuli ta tuppa võidurõõmsa näoga, teatades isale, et tegi ratta korda. „Mismoodi?!“ ehmus isa ja läks õue vaatama. Harry oli löönud haamriga mõned korrad vastu silindrit ja visanud peoga liiva peale. Nüüd vajas ratas juba tõsist remonti.“*

Valga Muuseumis toimunud mälestusõhtul esines allakirjutanu *(pildil)* ettekandega Alfred Neulandi elu- ja tõstesporditeest. Oma vanaisa meenutas Ringholdi poeg Alar. Õhtu lõpetasid ansambli Enelas laulud ning Enrico Toselli viiulipala „Serenaad“, mis oli ka Alfred Neulandi lemmiklugu ja mida ta ise viiulil mängis. Alar rääkis, et vanaisal olid „Seranaadi“ mängides pisarad meeleliigutusest silmades. Alfredil oli suur viiuli- ja noodikogu, mis on kahjuks kaduma läinud. Juttu ja küsimusi jätkus ka kohvilauas.

Üritus oli Eesti spordiajaloo elustamise seisukohalt kahtlemata vajalik ja oli ka igatpidi hästi korraldatud.

MAADLUSJUTUD AIMUR SÄÄRITSAGA

Jakob Proovel

Aimur Säärits *(piltidel jutuhoos)* – maadleja, treener, spordi propageerija, organisaator, ürituste toetaja ja palju teisi tegevusi tegev MEES, seal hulgas perepea.

Ta esines Eesti Spordiajaloo Seltsi ajaloopäeval 6. novembril *(pildil osa kuulajatest)* sisuka ettekandega oma elust. Kogu tekst sisaldas tohutu hulga andmeid ja oli mälus (esitatud märkmeteta). Minu tähelepanekud endise tipptreenerina on kuuldu põhjal spordi arendamisest:

- perekond toetab ja suunab lapse sportimist
- ühiskond võimaldab tegevust
- treenerite ja õpetajate tegevus on suunatud laste võimete arendamisele
- sport on parimate selgitamine
- kaasaegne liikumisõpetus ei tohi sportimisele segavaks muutuda.

Aimuri arengus oli perekonnal otsiv ja juhtiv osa, prooviti võimalusi kaasaegsel Jõgeval. Lasti TSIK-i õppima minna. Seda teed olid varem läinud

mitmed maadluspoisid. Jõgeval polnud kaasaegseid maadlusruume ja treener Izmail Uspenski arvas, et tema ei saa viia poisse kõrgemale.

Tulid Tallinn, Tartu ja ülikoolid. Vahele tuli Nõukogude Armee. Vaba-maadlusel oli Riias spordirood, Kreeka-Rooma maadlejad teenisid tavaväeosades (Aimur Poolas).

Peale Eesti iseseisvumist muutus spordi rahastamine raha nurumiseks ettevõtjatelt. 1992. aastal võisime osaleda maadluse EM-l Kopenhagenis, kus sai ka OM pileti eduka esinemise puhul (parim vaba koht kehakaalus). Mina muretsesin raha kahe maadleja (Valeri Kolesnik 8. ja Einar Kont 10. EPA Spordi-klubist) ja treeneri osalemiseks. Aimur jäi paraku välja. EM-ist osavõtt oli meeldiv kogemus (Valeri Nikitin 3., Helger Hallik 6.) ja 2 OM kohta. Aimuri maadlemine polnud enam noorte hulgas – ka 8 Eesti meistritiitlit ei viinud täiskasvanute konkurentsis tiitlivõistluste medaliteni.

Algas tõsine töömehe aeg. Aimur pani käed külge igale asjale, mis vajas toetust ning toetas noori selles, mida teha taheti. Sumo medalite sära tõmbas paljusid ja maadlustreeningud tegid "musta töö" ära.

Elus on tähtis jätkusuutlikkus ja traditsioonid. Aimurile jäi vedada suur noorte maadlusüritus – ajalehe "Punalipp" auhinnavõistlused, nüüd Vooremaa auhinnavõistlused, mille algatas Ants Paju. Seda on hästi edasi arendatud ja laiendatud. Pea kõigil Jõgevamaa üritustel on Aimuri käsi mängus.

Tähtis osa üle vabariigi maadlusvõistlustel on karikad ja medalid autasustamiseks. Särka Sport teeb Aimuri vedamisel selle asja operatiivselt ära.

Kui vaadata tegevustele, mida üks mees teeb – kuidas ta suudab! Aga selliseid on tarvis Eesti spordi edendamisel. Jõudu, tervist ja perele kannatust elus!

ERGASTAV SELTSIÕHTU VASTSE KERGEJÕUSTIKUJUHIGA

Tiit Karuks

ESASi Tallinna osakonna 17. novembri seltsiõhtul *(vt pildid allpool)* oli Eesti kergejõustikust kõnelemas alaliidu vastne president Madis Kallas. Sport-laseaastatel tegus kümnevõistleja, isiklik tippmark 7972 punkti. Tänane poliitik: Riigikogu liige, on olnud Kuressaare linnapea (2015–17), Saaremaa vallavanem (2017–20), keskkonna- (2022–23) ja regionaalminister (2023–24).

Oli huvitav ja ergastav seltsiõhtu, poliitikas toimetamine pole Madis Kallase *(pildil vasakul koos kohtumise juhi Tiit Karuksiga)* mõttemaailma seni ümaraks ja isikupäratuks lihvinud – tema mõttekäigud olid asjakohased ja täpsed

Madis Kallas: *"Medal on meie alal kvaliteedinäitaja ja medaleid me tänavu ka saime. Johannes Ermi sise-MMi hõbe seitsmevõistluses uue Eesti rekordiga jääb kergejõustikusaasta tipphetkeks. Mitmevõistluse tase on olnud läbi aastate väga tugev ja kui keegi ületab mõne Erki Noole rekordi on see juba absoluutse*

maailmaklassi näitaja. Seda enam, et Johannes suutis Eesti rekordit parandada lausa kaks korda – esmalt Apeldoornis 6380 punkti Euroopa sisemeistrivõistlustel neljandaks tulnuna ja hiljem Nanjingis 6437 sise-MMil hõbeda pälvinuna. Aasta tähtsaimal võistlusel, Tokyo MMil jäi medal küll saamata, ent kevadel tehtud operatsiooni ning mõnevõrra keerulisema ettevalmistuse pealt oli see paratamatus ning viies koht 8431 punktiga oli maksimum.

2025. aastast jääb kergejõustikuhooaega iseloomustama meie naisjõustiklaste esiletõus. Olümpiaaladel tehti sel aastal kergejõustikus viis Eesti rekordit, kõigi autorid olid naised. Niisiis: Pippi Lotta Enok seitsmevõistluses (6285), Marleen Mülla teivashüppes (4.55), Ann Marii Kivikas 200 m jooksus (23.04), meie naissprinterid 4x100 m teatejooksus ja Jekaterina Mirotvortseva 20 km maanteekäimises (1:31.52). Lisaks oli meil tõhus naiste esindatus Tokyo MMil ja kõrgushüppes jõudis lõppvõistlusele Elisabeth Pihela. Ka noorteklassides näitasid rahvusvahelistel võistluste parimaid tulemusi naised: Viola Hambidge pälvis U20 EMil 400 m tõkkejooksus pronksmedali ja Allika Inkeri Moser Euroopa Noorte Olümpiafestivalil teivashüppes uue U18 vanuseklassi maailma tipptulemusega kulla.

Eesti kergejõustikku on aastaid koos mitmevõistlusega vedanud meie heitjad. Täiskasvanute tiitlivõistlustelt on medaleid võitnud Jüri Tamm, Aleksander Tammert, Andrus Värnik, Gerd Kanter ja Magnus Kirt. Lisaks medalid noorte tiitlivõistlustelt ja universiaadidelt. 2025. aastaks oli meil aga tekkinud olukord, kus Tokyo MMil kuulus koondisse kümme jõustiklast, ent ainsa alarühmana puudus esindaja heitjatel. Kui meil mingil alal puuduvad tipud, on paraku keerulisem motiveerida noori seda ala valima ja oluliselt raskem on ka toetajate leidmine. Samas ei ole võimalik, et meil Eestis ei leiduks enam tugevaid tüdrukuid või poisse. Niisiis oleme hakanud kaardistama põhjuseid.

Vigastused on paraku tippspordi lahutamatu osa ja kahjuks need ilmestasid Eesti kergejõustikku ka 2025. aastal. Vigastused jätsid tugeva jälje meie parimate mitmevõistlejate suvele – Tokyo MMil tegi lõpuni vaid üks meie kolmest kümnevõistlejast. Lisaks pidid hooaja vahele jätma meie viimaste aastate üks säravaimaid kergejõustiklasi Rasmus Mägi ja hooaja käigus sai tõsise vigastuse Karl Erik Nazarov. Need on vaid mõned näited.

Läbi sajandi on kergejõustik olnud üks Eesti säravamaid alasid. Seda on harrastatud kõikjal üle Eesti ja meie alale on olümpiasportlasi tulnud igast maakonnast. Paraku on üha rohkem inimesi liikunud Harjumaale ja nõnda on jäänud kaugemates piirkondades inimesi vähemaks. See on toonud kaasa olukorra, kus paljudes maakondades enam tippkergejõustiku võistlusi ei ole aastaid peetud ja seal tegutsevad klubid on üha väiksema harrastajaskonnaga. Kergejõustikuliidu juhtkonna üks prioriteete on regionaalse kergejõustiku arendamine kõigis Eesti piirkondades. Esimene samm võiks olla korralike võistluste korraldamine kõigis maakondades kolme järgmise kolme aasta jooksul.”

Tõdegem, et Eesti kergejõustik elab ja hingab.

SELTSI TÄISKOGU KOOSOLEK JA XIX KONVERENTS

Matis Song

Järjekordne Eesti Spordiajaloo Seltsi täiskogu leidis aset 28. novembril Tartus, Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi 3. korruse saalis *(fotol)*. Koosolekule oli kogunenud 42 ja volituste kaudu oli esindatud veel 16 seltsiliiget. Seega moodustas seltsi koosoleku kvoorumi 58 liiget.

Koosoleku avasõnad lausus seltsi esimees **Enn Mainla**, kelle ettepanekul valiti täiskogu juhatama **Daimar Lell** *(pildil esireas paremal)* ja protokollijaks **Matis Song** *(... vasakul)*.

Siis andis koosoleku juhataja aruandeks sõna seltsi esimehele, kes tegi ülevaate Eesti Spordiajaloo Seltsi juhatuse 18. koosseisu tegevusest aruandlusperioodil 29. novembrist 2023 kuni 28. novembrini 2025. Lõik Enn Mainla ettekandest: "*Aruandeperioodi alustati 127 liikmega, lisaks juriidiline liige spordiajalooklubi Alfred, kellele on lisandunud 19 uut liiget (Peeter Kikas, Aksel Saal, Andrus Öövel, Jakob Proovel, Ene Laanes, Marika Rell, Tiit Tikerpe, Signe Strohm, Madis Toots, Robert Väli, Toomas Tõnise, Anne Vasarik, Madis Pärn, Lembit Nöps, Aleksander Tammert, Peeter Veske, Maie Tamm, Robert Treufeldt ja Aimur Säärits). Samal ajavahemikul lahkus seltsist tervise tõttu 2 (Erik Lillo ja Rein Meister) ja kahjuks igaviku radadele 9 liiget (Malle Tammpere, Heiki Kuigo, Einart Alus, Hans Torim, Reet Linkberg, Rein Pajur, Kalev Jahnson, Heiti-Hillar Karm ja Jaan Roomets), mis aga tähendab, et aruandeperioodi lõpetab selts 135-liikmega, neile lisandub üks juriidiline liige.*" Hetkeks tõusti ja mälestati lahkunud seltsiliikmeid.

Juhatus kohtus silmast-silma täiskogu päevadel, kuid enamus nõu sai peetud ja küsimusi arutatud interneti vahendusel või telefonitsi.

Seltsi täiskogu on koos käinud kaks korda aastas. 2024. aasta mais käidi koolituspäeval Eesti Kirjandusmuuseumis ja 2025. aastal Tartu Ülikooli muuseumis. Mõlema aasta novembris toimusid konverentsid. 2023. aasta teemaks oli Eesti Olümpiakomitee 100 ja 2024. aastal räägiti üldisematel teemadel, millest mitmed ettekanded käsitlesid Pärnu sporti.

Veel lõik esimehe ettekandest: "*Ajaloopäevad toimusid regulaarselt, huvitavaid esinejad jätkus nii 18 seltsipäevale Tartus (Ene Laanes, Peeter Kikas, Aksel Saal, Kaarel Zilmer, Rudolf Mürk, Tiit Tikerpe, Johannes Vedru, Kristin Kuuba, Madis Toots, Reet Sahku, Anne Vasarik, Tõnu Kinks, Andrus Suija, Mati Tolmoff, Aalo Eller, Jüri Kork, Margo Pulles, Aimur Säärits), kui ka 16 seltsiõhtutele Tallinnas (Toomas Berendsen ja Toomas Suurväli, Tõnu Lume, Tiit Karuks ja Aime Pärnakivi, Aleksander Tammert, Juhan Mettis, Siim Sukles, Kalju Koch, Kert Toobal, Ott Järvela, Tiit Karuks ja Märt Ibrus, Kai Thornbech, Toomas Tõnise, Ants Saar, Anatoli Krikun, Tiit Lambing, Madis Kallas), muidugi enamus neist nimedest on teile üsnagi tuttavad ja küllap olete ka neil kohtumistel räägitust lugenud Teatajatest.*

Tunnustust väärivad väsimatud pärnakad eesotsas seltsi auliikmete Enn Halliku ja Priit Neemega, kes eelmisel aastal oma ajaloopäeva pühendasid linna esindusstaadionile ja tänavu, juba 30. Pärnu spordiajaloo päeval räägiti Jüri Jaansoni kahe silla jooksust.

Ida-Virumaal andis selle aasta 2. aprillil 75. aastaseks saanud Kohtla-Järve Kalev põhjuse ajaloopäevaks koos näituse ja mälumänguga, initsiaatoriteks meie seltsikaaslased Ilmar Taluste ja Aime Luuk."

Aruandeperioodil toimus kaks suvekooli: 2024. aastal kohtuti Madsa Spordi- ja Puhkekeskuses (33 osalejat) ning 2025. aastal Elvas Tartumaa Tervise-spordikeskuses (24 osalejat). Kokku on nüüdseks seltsi suvekoole korraldatud 24 korral.

Rahvusvahelise suhtlust hoidis üleval seltsiliige Daimar Lell, kes käis 2023. aasta detsembris Soomes Jyväskyläs Põhja- ja Baltimaade spordiajaloo seminaril. 2025. aasta juulis osales ta ISHPESi kongressil Bukarestis (Rumeenia), kus ta andis ülevaate Eesti spordiajakirjanduse sünniloost.

Igas kvartalis ilmus ESAS Teataja, mis jõudis numbriteni 108–115 ja seda kokku 196 lehekülge on koostanud ja toimetanud Enn Mainla.

Järgnes lühikene ülevaade seltsiliikmete uurimistegevusest ja nende poolt avaldatud raamatutest. Lõpetuseks tuli jutuks seltsi materiaalne külg, kusjuures tänu kuulub kõikidele toetajatele eesotsas Eesti Kultuurkapitaliga.

Teisena sai sõna Tallinna osakonna juht **Rein Järva**, kes osakonna tegevuse ülevaate juures mainis, et Tallinna 46 liikme keskmine vanus ulatub juba 78,9 aastani, mis pärsib aktiivset tegevust kõvasti ning tegusaid uurijaid võib nii peagi üles lugeda ühe käe sõrmedel. Taasiseseisvumise eelses tuules 36 aastat tagasi sündinud selts vajab hädasti uut värskendavat tuulepuhangut.

Värske seltsiliige **Robert Treufeldt** võttis sõna elektroonilise meedia teemal, sõnades et rohkesti saab spordiajaloo pärandi kasutuseks abiks võtta Vikipeediat, kuhu ta on ise panustanud ligemale tuhat artiklit, peamiselt Eesti poksist. **Ants Veetõusme** soovitas omas sõnavõtus keskenduda rohkem spordialade ajaloolise arengu uurimisele ja seda alates 1991 aastast, kui Eesti taasiseseisvus. **Vello Kade** rõhutas oma sõnavõtus, et tuleks seltsi juurde luua noortekogu.

Koosolekul osalenud võtsid vastu otsuse anda spordiajaloo seltsi auliikme staatus Eesti jalgpalliloolasele **Indrek Schwedele** *(vasakpoolsel pildil Enn Mainlalt tunnustuskirja saamas)* ning Eesti politseispordi ning "Dünamo" ja "Põhjakotka" ajaloo uurijale **Henno Linnale** *(parempoolsel pildil, on selle juba saanud)*. Mõlemad avaldasid siirast tänu.

ESAS kiidutunnistused said **Rein Järva** *(foto vasakul)*, **Viive Reesar** *(keskel)* ja **Matis Song** *(paremal)* ning tänukirjad **Uno Aava**, **Milvi Brokko**, **Monika Holm**, **Tiit Karuks**, **Mai Luik**, **Ants Saar** ja **Aime Tobi**.

Koosoleku viimane punkt oli uute seltsi juhtorganite valimine. Eesti Spordiajaloo Seltsi esimeheks valiti järgmiseks kaheks aastaks tagasi **Enn Mainla**. Eesti Spordiajaloo Seltsi juhatust otsustati laiendada senise kuue liikme asemel 8-liikmeliseks, kuhu esimehe kõrvale valiti: **Enn Hallik**, **Märt Ibrus**, **Rein Järva**, **Henno Linn**, **Matis Song**, **Ants Veetõusme** ja **Johannes Vedru**. Kolmeliikmelisse seltsi revisjonikomisjoni valiti **Peep Põldvee**, **Signe Strohm** ja **Anne Vasarik**.

ESAS uus juhatus (vasakult): Rein Järva, Henno Linn, Enn Mainla, Ants Veetõusme, Matis Song, Märt Ibrus ja Enn Hallik, pildilt puudub Johannes Vedru

Peale väikest turgutuspausi jätkus päev ESAS XIX konverentsiga, mille peateemaks oli "Eesti spordiraamat". Seega arutelu all oli spordikirjanduse minevik, olevik, tulevik ning ka köögipool.

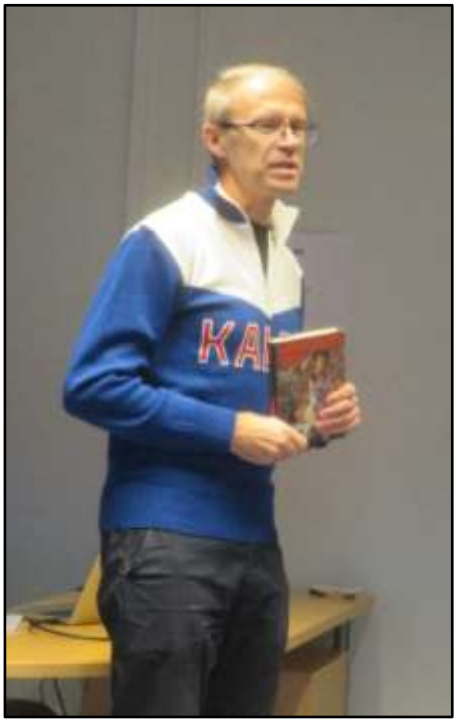

Esimest ettekannet sisse juhatades andis konverentsi moderaator **Daimar Lell** teada nördimapaneva uudise, et Spordikoolituse ja Teabe SA nõukogu on võtnud nõuks üle 100-aastase traditsiooniga Eesti spordi aastaraamatut 2025. aastast kokkuvõtva paberversioonina enam mitte ilmutada.

Esimene ettekanne oli tuntud Postimehe ajakirjanikult **Priit Pulleritsult** *(pildil)* proovkatiivse pealkirjaga "Kas spordiraamatutel on toss väljas?". Selgus, et nii ja naa. Ühelt poolt on ilmuvaid nimetusi palju, kuid tiraažid on väiksed, samuti tundub, et ka lugejate hulk on vähenemas. Priit Pullerits emotsionaalse inimesena soovitaski rohkem näidata spordiraamatutes emotsiooni,

mitte ainult kuiva statistikat. Viimase puhul tõi ta hoiatava näitena Anett Kontaveidi elulooraamatu. Hea poole pealt tuli esile Jaan Martinsoni kirjutatud Kristina Šmigun-Vähi raamat. Samuti rõhutas Pullerits eestikeelsete olümpiaraamatute oskust panna sporti armastama. Tema sõnul olid äärmiselt tugevad olümpiaraamatud 1964–72 aasta suvemängudest.

Teisena tuli esitamisele **Rein Järva** *(pildil ettekannet esitamas)* spordikirjandust klassifitseeriv "Meie kirjatsurad enese teadmata "Euroopa meistrid"". Rein Järva tõstis esile just spordiraamatute nimetuste suurt arvu. Mainides sedagi, et võiks olla veelgi rohkem raamatuid nii spordialade kui ka maakonna ning spordiorganisatsioonide ajaloost. Jätkuvalt ootab Järva, et keegi kirjutaks akadeemilises võtmes Eesti spordiajaloo. Seda on tema meelest küll proovitud, aga on pigem populaarteaduslikus vormis. Aga spordiraamatute, eriti olümpiaraamatute kirjutamisel on eestlased Rein Järva sõnutsi Euroopa meistrid, kui mitte isegi maailmameistrid.

Eesti spordikirjanduse kirjutamise ja kirjastamise „maailmameistriks" on **Tiit Lääne**. Tema ettekanne "Spordiraamat – arhiivist kirjastamiseni" käsitles seda, kuidas tuleb koguda materjali, näha vaeva ning valada higi ja pisaraid spordiraamatu kirjutamiseks. Seda ka endale teadvustades, et rahalist tulu sealt kahjuks ei tõuse. Mitmete raamatute kirjutamine on ajaliselt tohutult pikk. Lääne tõi seejuures näitena, et vaatamata tema kirglikule huvile Jõgeva jäähoki vastu, võttis Jõgeva jäähoki ajaloo raamatuks vormimine tal aega pea nelikümmend aastat. Samuti olid värvikad tema mälestused Välis-Eesti spordiajaloo kirjutamisest, kus palju asju tuli teha

enne interneti ajastut ning ka kohatist ulgueestlaste eelarvamuslikust kogedes. Siiski raamatu kahe trüki läbimüümine näitab asja ettevõtmise väärtust.

Vastse auliikme **Indrek Schwede** *(foto vasakul)* ettekanne "Jalgadega kirjutatud read" oli raamist väljas ettekanne. Nägime piltidega kaunistatud reisiettekannet jalgpalli vaatamisest Buenos Aireses, kus Schwede käis kaemas Superclasicot, kus Bombaneral kohtus Buenos Airese suurus Boca Juniors teise Argentina suuruse River Plate'ga. See oli jalgpallivaataja seisukohalt mäng, kus oldi kohal, aga mängu reaalselt ei olnud võimalik näha. Schwede andis suhteliselt värvika ülevaate jalgpallifänlusest, mille puhul seos spordiraamatutega on kujuteldav, aga mitte veel katsutav.

Tiina Naarits-Linn *(foto keskel)* andis põhjaliku ülevaate, kuidas toimetada spordiraamatut, ehk vajalik teave mida kõigil spordiloolastel kõrva taha panna. Oma ettekandes "Spordiraamatu toimetamise vaev ja võlu" rõhutas Naarits-Linn seda, et tuleb olla äärmiselt põhjalik ja ideaalis peaks spordiraamatu tegemine hõlmama minimaalselt kolme inimest ehk – autori kõrval peaks olema ka toimetaja ja küljendajaja/kujundaja, kuid silmapaare võiks tekstist üle käia rohkemgi. Raamat peaks olema nii tehniliselt kui keeleliselt laitmatu.

Postimehe sporditoimetuse juhataja **Ott Järvela** *(foto paremal)* furoorikas ettekanne "Spordiraamatu ellujäämisvõimalused" ei andnud just tulevikule erilist lootust. Tema sõnul ei taheta enam nii sisu ja faktitihedaid spordiraamatuid enam lugeda. Lugeja haaramiseks peaks rõhuma rohkem efektsele visuaalile ehk üks pilt kõnetab rohkem kui sada sõna. Ning lugeja ootab tänapäeval eelkõige lugusid kui statistikat. Siinkirjutaja ja ka ilmselt paljude kaasspordiloolaste meelest on lugusid jutustatud juba ammu varemgi, kuid mitte statistika arvelt. Mõelgem Erlend Teemäele, Valter Heuerile või Paavo Kivisele.

Aga eks tulevik näitab, mis spordiraamatust saab!

KÜLAS NOORUSLIK JA REIBAS MAIE TAMM

Reet Sahku

Aasta viimasel seltsipäeval 4. detsembril oli tulnud oma eluteed ja tegemisi meenutama elupõline Rakvere spordiõpetaja Maie Tamm (Rebane). Maie alustas jutustamist rahulikult ja süsteemselt, professionaalsele pedagoogile kohaselt.

Oma lapsepõlvest rääkides Maie *(pildil)* ütles, et on õnnelikku ja turvalisse perre sündinud kõige noorema, neljanda lapsena. Pere elas Aa külas, Saare talus, üle maantee kohe Aa rand. Vanemad olid talupidajad, isa ostis selle talu mõisnikult. Vanuselt kõige vanem vend sündis 1932, õde Viiu 1935, noorem vend 1937 ja Maie ise pesamunana 1945. Kõik lapsed olid väga elava loomuga ja sportlikud, nii ei jäänudki Maiel muud üle kui püüda nendega sammu pidada. Õuemurul võidujooksud, rahvastepall, võrkpall, jalgpall.

Koolihariduse omandas Maie Aa koolis (1952–1959), seejärel Kohtla-Järve 1. Keskkoolis (1959–1963, nüüd Järve Gümnaasium). Teadlikum ja järjekindlam tegelemine kergejõustikuga algas siin, kui Valdur Laager kutsus keskkooli tüdrukuid trenni, kus põhiliselt tõsteti kangi ja joosti tõkkejooksu. Trennikaaslastest on veel meeles Killu Lindpere, Mare Keskküla, Tiina Kohver. Õpetaja Urve Kilk pani tegema rahvatantsu, keset päeva veel ka võrkpall Aime Kuldna juhendamisel ja kõik päevad kujunesidki pikaks, hommikul kella 7 bussiga kooli ja õhtul kella 9-se bussiga koju.

1960. aastal tuli Kohtla-Järve Spordikooli kergejõustiku treeneriks äsja ülikooli kehakultuuriteaduskonna lõpetanud Aili Paju. Aili oli huvitav inimene, musikaalne, vahel mängis klaverit, vahel kitarri. Kohtla-Järve 1. Keskkool on väga ilus kool, mis kolmekümnendatel valminuna sobitus sinna männimetsa kõrvale. Kooli võimla laval oli klaver statsionaarselt paigal, millel Aili saatis võimlemisharjutusi. Ailist sai Maie lemmiktreener. Tulemuseks mitmed Kohtla-Järve meistritiitlid koolinoorte hulgas aastatel 1960–1963.

Aili Paju jätkas oma õpinguid arstiteaduskonnas. Nii oli ka Maie haridustee loomulik jätk Tartus TRÜ kehakultuuriteaduskonnas. Tudengiajast on pärit ka

paremad sportlikud tulemused – Tartu meistrivõistlustel tuli Maie tõkkejooksus pronksmedalile 1965. aastal ja krooniks oli aasta hiljem Eesti meistritiitel 4 x 80 m tõkkejooksus.

Kõrgharidust tõendava diplomi sai Maie 1967. aastal. Tol ajal said enamus kõrgkooli lõpetajaid suunamise töökohta. Seega Rakveresse suunatuna on Maie seal elanud ja töötanud järjest 58 aastat.

Maie alustas noore treener-pedagoogina Rakvere Laste ja Noorte spordikoolis kergejõustikutreenerina ja olude sunnil oli mõned aastad ka õppeala juhataja, seega tuli teha ka organisatoorset tööd. Muidugi tuli ise alati kõigest osa võtta, võistelda ja võistlusi organiseerida. Õnneks oli lähedale suunamise saanud kursusekaaslane Lea Altmäe (siis Ljussa Vatsar), kes oli vajadusel valmis koormust jagama ja alati aitama. Algul polnud ju korteritki ja nii ta vahel saigi öömaja kursusekaaslase Lea juures, kes oli kohe Vaeküla Internaatkooli tööle asudes kahetoalise korteri saanud. Tihti tuli ka mootorrattaga tööle sõita oma isakodust Aa rannast.

Rakvere Internaatkool kutsus ta 1973. aastal kehalise kasvatuse õpetajaks ja jätkata tuli ka spordikoolis kergejõustiku treenerina. 1979. aastal sai temast Rakvere sanatoorse kooli kehalise kasvatuse õpetaja ja treener. Maie täiendas end pidevalt uute teadmiste ja oskustega. 1981 aastal Rakvere Pedagoogikakool vajas neid Maie teadmisi ja oskusi kehalise kasvatuse ja didaktika õpetajana ning tervise ja sotsiaalainete õpetajana. Kõigi nende ametite kõrval oli Maie spordikoolis edasi osalise koormusega kergejõustikutreenerina kuni 1982. aastani. Maie ise ütles selle kõige kohta, et need töökohad lihtsalt sattusid talle ette.

2001. aastal kutsuti Maie Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli sotsiaalainete- ja liikumisõpetajaks. 2007. aastast on ta sotsiaaltöö õppetooli lektor ja hooldustöö eriala lektor. Nii on "Mõdriku Teataja" nr 2 mais 2012 kirjutatud persooniloos kirjas, et oma eriala armastav spetsialist ei saa mitte kuidagi enesetäienduseta. Nii saabki Maie meile näidata tunnistusi erinevatelt koolitustelt, näiteks füsioteraapia ja tegevusteraapia, klassikalise ja spordimassaaži, psühholoogia ja rahvatervise, seeniortantsu ja pingetest vabanemise, loodusliku elujõu, puudega ja erivajadustega inimeste kaasamise metoodika jne vallast. Kui paljudel meist on ette näidata võõras keeles välja antud tunnistus? Maiel on neid mitu, näiteks EGGA täiendõppe tunnistused gerontoloogia-, geriaatria- ja hooldustöö koolitustelt ning Rahvusvahelise Kepikõnni Liidu IHWA treener-juhendaja koolituselt.

Eakate tervisevõimlemisega alustas ta 2001 aastal Lääne-Virumaa PIK-s, edasi 2007 aastast veel Vinni Päevakeskuses, Rakvere vallas, Rakvere Päevakeskuses ja Spordikeskuses tänaseni. Kepikõndimine tuli Maie harrastuste hulka 2005 aastal ja kaks aastat hiljem käiski selles ennast rahvusvaheliselt harimas.

Tol ajal sai spordiveteraniks 40-aastaselt. Veteranina võisteldes oli graafik nii tihe, et trenni polnud aega teha, ainult ühelt võistluselt teisele. Samal ajal tuli anda 4 rühma eakatele võimlemist, Vinni vallas puuetega inimestele võimlemist ja ujumist, lisaks 2 korda nädalas sõidud Sõmerule. Nii on kogu aeg töö piisavalt tihe olnud, alustades esmaspäeval lektorina, laupäeval-pühapäeval võistlustega

lõpetades. Varasematele mitmetele Rakvere meistrimedalitele kergejõustikus ja võrkpallis lisas ta seeniorieas tublisti täiendust erinevat karva medalite näol Eesti spordiveteranide meistrivõistlustelt, seda peamiselt ikka oma meelisaladelt kergejõustikus ja samuti võrkpallis. Omaette väärtuseks peab ta medaleid rahvusvahelistelt harrastus-olümpiaadidelt – esimesele 2007. aastal Otepääl toimunule üritusele järgnesid osalemised Jaapanis, Türgis, Itaalias, Sveitsis, Saksamaal, Hiinas ja Prantsusmaal.

Lääne-Virumaa Spordiveteranide Koondise liige on Maie 1985. aastast ja osaleb ammugi ka Lääne-Virumaa spordiveteranide 9-liikmelise juhatuse töös, 2007. aastast esimees. Vabariikliku spordiveteranide liidu volikokku kuulub alates 2007 ning aastast 2013 on Eesti Seeniorispordi ja Spordiveteranide Liidu juhatuse liige (auliige 2017). Oli 1996–2013 Rakvere spordiseltsi Kalev juhatuse liige ja sai ka auliikmeks ning 2006. aastal nimetati ta ka Eesti Spordiseltsi Kalev auliikmeks. Aastatel 2009–2016 oli Eesti Kergejõustikuveteranide Assotsiatsiooni juhatuse liige, kus samuti teenis auliikme tunnustuse. Käeoleval aastal astus ta Eesti Spordiajaloo Seltsi liikmeks.

Maie Tamme kuulajaid saalis, esiplaanil artikli autor Reet Sahku

Seda loetelu võiks veel pikalt jätkata, kus Maie energiat ja asjalikkust on vajatud. Kõike seda arvesse võttes on oma tunnustus- ja teenetemedaleid talle jaganud nii Lääne-Viru maakond, Rakvere linn, Eesti Spordiveteranide ja Seeniorspordi Liit kui ka Eesti ja Rakvere Kalevi nimelised spordiseltsid.

Kogu selle pingsa töö juures on Maie ehitanud koos kaasaga oma perele ilusa maja, peres üles kasvanud kaks toredat last, aga ikka jätkub tal veel energiat ka lapse-lapse-lapsele.

SPORDIMUUSEUMILE LÕIMUMISPREEMIA

16. detsembril kuulutati Eestimaa Rüütelkonna hoones välja 2025. aasta lõimumispreemiad, mille aasta sillalooja kategooria laureaadiks valiti Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseum. Preemiad andsid üle kultuuriminister Heidy Purga ja Integratsiooni Sihtasutuse juhataja Dmitri Moskovtsev.

Erinevate programmide kaudu on spordimuuseum tutvustanud Eesti spordilugu ja -kultuuri teise emakeelega peredele, noortele, klassi- ja laagrigruppidele. Nendes tegevustes on osalejatel olnud võimalus turvalises ja sõbralikus keskkonnas eesti keelt harjutada, uusi tutvusi luua ning kohaliku kogukonnaga sidet tugevdada.

IN MEMORIAM

JAAN ROOMETS
4. XI 1940 – 30. IX 2025

Septembrikuu viimasel päeval jõudis oma elutee finišisse Jaan Roomets *(pildil jäädvustamas kohtumist Jüri Tammega märtsis 2018)*. Lahkunu oli omaaegne tuntud keskmaajooksja 1960. aastatel, mitmete Viljandi rajooni rekordite omanik.

Spordimeheteed alustas Jaan maadlejana Kingissepa tehnilises erikutsekoolis (nüüd Kuressaare ametikool) Aleksander Transtoki käe all, parimaks saavutuseks jäi Tööjõureservide vabariiklike võistluste pronksmedal.

Jooksurajale tõi ta töökaaslane-jooksuveteran Elmar Ardma. Meelisalaks kujunesid keskmaajooks. 1966. aastal Eesti karikavõistlustel kergejõustikus jooksis Jaan Roomets välja Viljandi rajooni rekordid 800 ja 1500 m distantsidel, vastavalt 1.52,5 ja 3.54,4 ning täitis meistrikandidaadi normatiivi, tõestades veenvalt, et ta on tõusnud vabariigi keskmaajooksjate paremikku. Samal aastal kuulus Jaan Roomets ENSV koondisesse NLiidu meistrivõistlustel. Endise maadluse poolraskekaallasena esindas ta võistlustel supertähe Peter Snelli tüüpi jõulist jooksustiili. Viljandi kalevlase Jaan Roometsa isiklikeks rekorditeks jäid 800 m 1.52,5 (joostud 17.07.1966 Tallinnas), 1000 m 2.25,2 (09.08.1968 Tartus) ja 1500 m 3.52,0 (20.08.1966 Pärnus).

Nooruses oli ta tubli raadioamatöör, hilisemas elus muuhulgas erisidejaama juht, Tallinnas toidu- ja tööstuskaupu müünud kaupluse Minsk direktor ja lõpuks peamiselt puidutoodete tootmise ja vahendusega tegeleva osaühingu Rostrum omanik.

Spordiajaloo seltsi Tallinna osakonnas oli Jaan aktiivne kaasalööja 2010. aastast, jäädvustades seltsi üritusi fotodena ja videotena.

Mälestus Jaan Roometsast kui erudeeritud, aktiivsest ja abivalmis seltsikaaslasest ei kustu.

Seltsikaaslaste nimel Peep Kruusmaa

LEMBIT PETTAI
20. III 1935 – 13. XII 2025

Lahkunud oli aktiivne seltsikaaslane Eesti Spordiajaloo Seltsis, tõsine spordimees, edukas jooksudes ja suusatamises.

Lembit Pettai *(pildil kõnelemas oma 80. juubelil)* sündis Rõuge vallas Võrumaal. Spordiga tegelemine algas 1950. aastal Võru spordikoolis Vello Kaaristo käe all suusatamisega. Edenesid suvisel ajal ka jooksud. 1953. aastal tuli ta 3-kordseks Eesti noortemeistriks suusatamises (10 km, 18 km ja teatemeeskonnas) ja suvel oli noortemeister 400 m ja 800 m jooksus ning kõige krooniks tuli 800 m jooksus NSVL noortemeistriks. 1954. aastal lisandus veel 2 Eesti noortemeistri kulda (800 m ja 1500 m jooksus).

Samal aastal lõpetas ta Võru Tööstuse Tehnikumi. Sügisel asus õppima Eesti Põllumajanduse Akadeemias kohaliku mehhaniseerimise inseneriks. EPA oli väga tugev spordikants. Siin jäid põhialaks jooksud, oli kellele toetuda: tugevad treenerid Heldur Tüüts ja Elmot Heido ning maailmaklassiga jooksjad Hubert Pärnakivi ja Lembit Virkus. Edu jätkuski täiskasvanute ridades: 1954–1959 3 Eesti meistritiitlit ja 4 rekordi ületamist teatejooksudes, 1 hõbe ja 3 pronksi individuaalselt. Peale EPA lõpetamist 1959. aastal töötas Lembit Tartu Autode Remondi- ja Katsetehases nr. 3 vanemmeistrina. Kuna tehases olid mitmed tugevad meistersportlase tiitliga suusatajad, asus ka Lembit jälle

suusatama. Eestis oli palju suusavõistlusi ja ta võitis nii mõnigi kord teisi Eesti mehi minutitega (mitte sekunditega!). 1964. aastal täitis ta NSVL meistersportlase nõuded. 1965. aastal oli ta Eesti MV 4x10 km hõbedases teatemeeskonnas.

EPA meeskond: (vasakult) Tarmo Vilu, Lembit Pettai, Tõnu Luik, ja Jaan Sild Tallinn-Keila-Tallinn suusamaratoni võitja 29.02.1965

Aastatel 1964–71 töötas ta Tartu Rajooni Põllumajandusvalitsuse peainsenerina ja 1971–96 Tartu Näidissovhoosi peainsenerina. Kõigil neil positsioonidel toetas ja soosis ta sporti ning sportlasi.

Lembit Pettai kasvatas ka poegadest sportlased: Toomas – NSVL ja ENSV medalitevõitja kardisõitjana, hiljem ettevõtja; Madis – NSVL ja ENSV medalitevääriline noorsportlane kergejõustikus ning kardisõidus, hiljem tuntud sporditegelane, noortespordi edendaja.

Pensionärina oli Lembit aktiivne tegutseja ja spordi propageerija. Lemmikteemad: Võrumaa sportlased läbi aegade, kaasteelised õpingute aegadel erinevatel spordialadel, kergejõustik enne ja nüüd. Tugeva õiglustundega mehena nõudis ta eksituste parandamist ajakirjanduses ja kirjanduses. Oli Eesti Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi liige. Aastast 2003 oli ta ka Eesti Spordiajaloo Seltsi liige.

Seltsikaaslaste nimel Jakob Proovel

ESAS-i TEGEVUSKAVA 2026. AASTAKS

1. ORGANISATSIOONILINE TEGEVUS

1.1. Seltsi tegevuse propageerimine ja liikmeskonna laiendamine	pidev	juhatus
1.2. Koostöö EOK-ga ja ESOM-iga Eesti spordiajaloo uurimise edendamiseks	pidev	juhatus

1.3. Koostööprojektid spordiajalooga tegelevate isikute ja organisatsioonidega	pidev	juhatus
1.4. Spordiala liitudes ja ESVL-is spordiajaloo toimkondade ellukutsumisele (uurijate leidmisele) ja alade ajaloo uurimisele kaasaaitamine	pidev	juhatus
1.5. Selgitustöö spordiorganisatsioonides oma materjalide (juhatuse koosolekute protokollid ja otsused, kirjavahetus, võistlusprotokollid jm) säilitamise olulisusest Rahvusarhiivis	pidev	juhatus
1.6. Seltsi tegevuse info levitamine internetis, oma koduleheküljel, selle täiendamine, ka Facebooki konto loomine ja kasutamine	pidev	D. Lell
1.7. Seltsi tegemiste kajastamine pressi vahendusel	pidev	J. Vedru
1.8. Seltsi täiskogu koosolekute ettevalmistamine ja läbiviimine	7. mai ja 28. nov.	juhatus
2. SELTSITEGEVUS		
2.1. ESAS-i seltsipäevad	graafik	juhatus
2.2. Tallinna osakonna seltsiõhtud	graafik	TO eestseisus
2.3. Pärnu XXXI spordiajaloo päev	aprill	kohalik aktiiv
2.4. ESAS-i 37. aastapäeva tähistav seltsi XX spordiajaloo konverents	28. nov.	juhatus
3. METOODILINE TÖÖ JA KOOLITUS		
3.1. Koolituspäev Paides	7. mai	juhatus
3.2. Koolituspäev Tallinnas	19. okt.	TO eestseisus
3.3. XXV suvekool Valgehobusemäe Suusa- ja Puhkekeskuses	29. ja 30. juuli	juhatus
4. UURIMISTÖÖ JA KIRJASTAMINE		
4.1. Teataja väljaandmine	iga kv	E. Mainla
4.2. Toimetiste nr 12 väljaandmise ettevalmistamine	I-IV kv	E. Mainla
4.3. "Eesti sisekergejõustik läbi aegade" koostamise jätkamine	I-IV kv	I. Voltri jt
4.4. Kehakultuurlase aastaraamatutes 1956–1995 Eesti sportlaste eesnimede taastamine	I-IV kv	TO eestseisus
4.5. Eesti spordi kronoloogia koostamine 1900–1993,		R. Järva,

korrigeerimine ja täiendamine 1994–2010	I-IV kv	D. Lell jt
4.6. Eesti spordi juhtorganite, komiteede, liitude, föderatsioonide jt koosseisud läbi aegade	I-IV kv	juhatus ja TO eestseisus
5. MAJANDUSTEGEVUS		
5.1. Liikmemaksude kogumine	pidev	laekurid
5.2. Fondidest toetuste taotlemine	pidev	juhatus
5.3. Majandusküsimuste lahendamine	pidev	juhatus

ÕNNITLEME 2026. AASTA JUUBILARE!

95

HELGI NOORMETS	**17. jaanuaril**
VIVIAN MITT	**21. juunil**
MONIKA HOLM	**22. oktoobril**

90

JAAN AHI	**5. mail**
LEMBIT INT	**25. juunil**
MERIKE RÕTOVA	**19. augustil**

85

HENN KARITS	**14. veebruaril**

80

ANDRES REBANE	**8. märtsil**
AARNE PETERSON	**9. mail**
TIIT KARUKS	**28. juunil**
INGE LÄÄN	**8. juulil**
TIIT JÄNESE	**24. juulil**
ANNE TAMM	**31. juulil**

75

LEMBIT NÖPS	**26. veebruaril**
ILMAR VOLTRI	**31. märtsil**
REIN LELLEP	**16. juulil**
TÕNU KIVI	**20. juulil**
HEINO LAIAPEA	**6. septembril**
JAAN OLARI	**1. oktoobril**

ꕥ 65 ꕥ

AIVAR SOOP **24. veebruaril**

ꕥ 60 ꕥ

TIINA NAARITS-LINN **27. detsembril**

ꕥ 35 ꕥ

MARIA-HELENA METTIS **7. oktoobril**

ꕥ 30 ꕥ

MARTIN THOMSON **19. oktoobril**

PANE TÄHELE!

ESAS täiskogu otsusel on **2024. aastast liikmemaks 15 eurot (pensionäridel 10 eurot)**. Endiselt on liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad. Liikmemaksu vabastus kehtib ka auliikmetele. Loomulikult liikmemaksust vabastatutel jt **pole keelatud seltsi oma panusega toetada**. Seltsi sisseastumismaks on **5 eurot**.

Täname neid, kes lähevad uuele aastale vastu ilma liikmemaksu võlgnevusteta ja loodetavasti saame olla kindlad, et nad ei unusta ka järgmise aasta liikmemaksu juba esimesel kvartalil korda ajada. Meeldiks olla sama kindel, et järgmises Teatajas saaksime teada anda, et II kvartaliks pole enam jäänud ühtegi võlglast ja kõigil liikmetel on liikmemaksudega kõik korras.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002 SEB pangas või tuua/saata Enn Mainlale (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (tel 59196767).

¤ ¤ ¤ ¤ ¤ ¤ ¤

Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!

¤ ¤ ¤ ¤ ¤

Kasutatud ESOM kodulehtedel ilmunud materjale
Fotod: ESOM ja Pulleste fotokogu ning Mait Luha, Aldo Luud,
Enn Mainla, Jakob Proovel, Liisi Troska, Jaan Vehlmann, Jaak Valdre

¤ ¤ ¤

Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 116
koostas ja toimetas Enn Mainla